

ГЭР БҮЛИЙГ ДЭМЖИХ ГАДААД ТУРШЛАГА

ОУЭЗХАХБ-ын болон Европын холбооны гишүүн өндөр болон дунд орлоготой 41 орны гэр бүлд ээлтэй бодлогыг¹ авч үзэхэд хүүхдийн амьдралыг хамгийн сайхнаар эхлүүлэх ба эцэг, эхийн ажил, амьдралын тэнцвэрийг хангах гэр бүлд ээлтэй нийгэм байгуулахыг чухалчил байна. Эдгээрт эцэг, эхэд цалинтай чөлөө олгох, хүүхдийн хөхөөр хооллолтыг дэмжих, хүүхэд харах үйлчилгээ, сургуулийн өмнөх боловсролыг өндөр түвшинд хүргэж хөгжүүлэх, чанаржуулах, хүүхдүүдийг бүрэн хамруулахад анхаарах зэрэг байна.

Зарим улс орнуудын гэр бүл, эх, хүүхдийг дэмжиж бодлого, хууль тогтоомжийн дагуу олгогдож буй мөнгөн дэмжлэгийн судалж үзээд, Гэр бүлийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийг боловсруулахад илүү нарийвчлан арга хэмжээнүүдийг судлан үзээд санаа авч, тусган хэрэгжүүлж болохуйц гэж үзээд туршлагауудыг түүвэрлэлээ. Хууль хийж буй хүмүүст гэр бүлийг дэмжих арга хэмжээнүүдийг нарийвчлан судлан харгалзах шаардлага байгаа тул улс улсаар нь арга хэмжээнүүдийг түүвэрлэв.

ХҮҮХДИЙН МӨНГӨН ТЭТГЭМЖ БА ХҮҮХЭДТЭЙ ГЭР БҮЛИЙН ТЭТГЭМЖ

Дэлхийн бүх орнууд эдийн засгийн чадал, боломжоосоо шалтгаалан хүүхдийн тэтгэмж олгодог. Хүүхдийн тэтгэмжийг бүх хүүхдэд яг тэнцүү хуваан өгдөг шударга бус систем дэлхийд байдаггүй. Хүүхдийн тэтгэмжийг хүүхдийн тоо, нас, гэр бүлийн орлого, амьжиргааны баталгаат доод түвшин зэрэг маш олон үзүүлэлтийг харгалзан уян хатан олгодог байна.

ОХУ-ын хувьд дараах тэтгэмжүүдийг хүүхдийн насны ангиллаар олгодог байна. Тэтгэмжийн хэмжээ нь орлогын түвшнөөс хамаарна. Төрийн үүрэг бол тогтмол төлбөрөөс татгалзаж, тодорхой өрх бүрт тохируулах явдал юм. Хэмжээг гэр бүлийн гишүүн бүрийн орлого амьжиргааны доод түвшинд хүрэхээр тооцно - орлого бага байх тусам тэтгэмж их байх болно.

- **0-3 насны хүүхдийн мөнгө** /2023 онд/ жирэмсний ба амаржсаны; 1.5 нас хүртэлх хүүхдэд сар бүр олгох тэтгэмж (8630 - 33282 рубль хүртэл); бага орлоготой гэр бүлд 3 нас хүртэл олгох тэтгэмж; жирэмсний капиталыг мөнгө болгох; бүсийн нэмэлт төлбөр; хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн 3 нас хүртэлх сар бүр олгох тэтгэмж-6 мянган рубль.
- **3-7 нас хүртэлх хүүхдийн тэтгэмж** /2023 онд/. Орлого багатай 3-7 насны хүүхэдтэй өрхүүд 2023 онд бүх нийтийн тэтгэмж буюу бүс нутгийн амьжиргааны доод түвшний 50, 75, 100 хувьтай тэнцэх хэмжээний тэтгэмж авах эрхтэй. Энэ бүхэн гэр бүлийн санхүүгийн байдал, өмч хөрөнгө, "тэг" орлогын дүрмээс хамаарна. Эхний ээлжинд гэр

¹ НҮБХАС-гийн тайлан илтгэл, 2019 он

бүлд амьжиргааны доод түвшингийн 50% -ийн хэмжээтэй мөнгө олгоно, хэрэв энэ төлбөр нь нэг хүнд ногдох дундаж орлого нь АДТ-ээс хэтрэхгүй бол төлбөрийг 75% хүртэл, дараа нь 100% хүртэл нэмэгдүүлэх боломжтой. 3-7 нас хүүхдийн тэтгэмж 2023 онд ОХУ-ын хэмжээнд дунджаар 13,944 рубль байна. Тэтгэмжийн доод хэмжээ 6972 рубль, дээд тал нь 13944 рубль байна.

- **8-аас 17 насны хүүхдэд зориулсан тэтгэмж /2023 онд/** Жирэмсэн эмэгтэй, 8-17 насны хүүхэдтэй өрх толгойлсон эцэг эхэд олгох тэтгэмжийг 3-7 насны хүүхдийн тэтгэмжтэй адил зарчмын дагуу олгоно. Өмч хөрөнгө, орлогыг нь харгалзана гэсэн үг. Тэтгэмж нь нэг хүүхдэд ногдох орон нутгийн амьжиргааны доод түвшний тал хувь байх болно. 8-17 насны хэд хэдэн хүүхэдтэй гэр бүлд хүүхэд бүрт тэтгэмж олгодог. ОХУ-ын 2023 оны 1-р сарын 12-ны байдлаар амьжиргааны доод хэмжээ 15094 рубль, хөдөлмөрийн чадвартай иргэдийнх - 16452 рубль, тэтгэвэр авагчид - 12,981 рубль, хүүхдүүдэд - 14641 рубль байна.

Грект анхны хүүхдийнхээс 4, 5 дахь хүүхдэд олгох тэтгэмж нь 12-18 дахин их байдаг байна.

Франц улсын бодлого нь дундаж зарчмыг авч хэрэгжүүлдэг. Төрсөн хүүхдэд 18 нас хүртэл заавал мөнгөн тэтгэмжийг сар бүрийн хэрэгцээнд өгнө.

Германд гурав, дөрөв дэх хүүхдийг дэмждэг. Олон хүүхэдтэй гэр бүл орон сууцтай болоход дэмжлэг үзүүлдэг. Төрүүлсэн хүүхдийн тоогоор тэтгэвэр тооцдог. Германд хүүхдийн тэтгэмжийг "Kindergeld" гэж нэрлэх ба тэтгэмжийн хэмжээ гэр бүл дэх хүүхдийн тоо болон тэдний наснаас хамаарна. Хүүхдийн тэтгэмжийг 18 нас хүртэл олгох ба хэрэв сургалт, хөгжлийн бэрхшээл болон бусад шалтгаантай бол тэтгэмж өгөх насыг нэмдэг. Эхний болон хоёрдахь хүүхдэд сард 194 евро-гийн тэтгэмж өгнө. Гурав, дөрөв дэх хүүхдийг дэмждэг.

Япон: Японы хүүхдийн тэтгэмж нь хүүхэд хүмүүжүүлэх зардлыг нөхөхөд чиглэдэг. Тэтгэмжийн хэмжээ хүүхдийн нас болон эцэг эхийн орлогоос хамаарна. Хүүхдийг төрснөөс нь эхлэн дунд сургууль төгстөл, эсвэл 15 нас хүртэл олгоно. Орлого нь амьжиргааны доод түвшингөөс хэтэрдэггүй эцэг эхчүүдийн 0-3 нас хүртэлх хүүхдэд сард 15.000 иен, цаашаа 3 наснаас бага сургууль төгсөх хүртэл айлын нэг болон хоёр дахь хүүхдэд сард 19.000 иен олгоно. Гурав болон дараагийн хүүхэд тус бүрт сар бүр 15.000 иен олгоно.

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс дөнгөж төрсөн болон 0 настай хүүхдийн эцэг, эхэд сард 2024 онд 1 сая вон, Нэг настай хүүхдийн эцэг эхэд сард 500.000 вон, 2-8 насны хүүхэд 100.000 воны тэтгэмж авдаг байна. Мөн дөнгөж төрсөн хүүхдэд "Анх уулзсаны баяр" хэмээн 2 сая вон өгдөг. Нийгмийн хамгийн баян 10% болох баячуудад энэ тэтгэмжийг олгодоггүй.

Швед: Шведэд хүүхдийн мөнгийг гэр бүлийн тэтгэмж гэж нэрлэх ба төрөлтийг дэмжихэд чиглэсэн байдаг. Шведэд байнга оршин суудаг 16 хүртэлх насны бүх хүүхдийн эцэг эхэд автоматаар тэтгэмж олгоно. Хэрэв эцэг эх нь хүүхдээ хамтран асардаг (салчихсан хэрнээ хүүхдээ асардаг) бол хүүхдийн тэтгэмжийг 2 хуваан эцэг эх тус бүрд сард 625 швед крон өгнө. Хэрэв хүүхдээ ганцаараа өсгөж байгаа бол сард 1250 швед кроны тэтгэмж олгоно. Хүүхдийн тэтгэмжийг татвараас чөлөөлнө.

Швед улс хүүхдийн тоогоор олон хүүхэдтэй гэр бүлд тэтгэмж өгдөг байна. Хүүхэд өсөж торниход шаардагдах амьжиргааны орчинг баталгаажуулах үүрэг зөвхөн эцэг эхэд төдийгүй нийгмийн зүгээс хүлээх үүрэг, мөн төрөлтийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хүн амын бодлоготой уялдаатай хэрэгжүүлэг байна.

Хүүхдийн тоо	Хүүхдийн тэтгэмж хэмжээ	Олон хүүхэдтэй гэр бүлийн тэтгэмжийн хэмжээ	Нийт
1	1050	-	1050
2	2100	100	2200
3	3150	454	3604
4	4200	1314	5514
5	5250	2364	7614

Англи: Англид хүүхдийн тэтгэмжийг улсаас долоо хоног бүр олгодог. Эхний хүүхэд төрмөгц 20.70 стерлингийн фунт долоо хоног бүр олгож эхэлнэ. Дараагийн хүүхэд бүрт 14.70 стерлингийг фунт болж нэмэгдэнэ. Хэрэв эцэг эхийн аль нэгний орлого 50.000 стерлингийн фунтээс илүү гарвал тусгай комиссоор орох ба энэ комисс хүүхдийн мөнгийг бууруулах эсэхийг шийднэ.

Унгар улсад хүүхэд хүлээх үеийн тэтгэмж гэж байдаг. Энэ нь тэдэдн үзүүлэх зээлийн хөнгөлөлт байна. Эхнэр нь 18-аас 41 насны гэрлэсэн хос 30000 еврогийн (HUF 10 million) хүүгүй зээл авахаар арилжааны банкинд хандах боломжтой. Сард төлөх зээлийн хэмжээ нь 150 евро (HUF 50 thousand) -гоос ихгүй байх ба 20 жилийн хугацаанд төлөхөөр зээлийн графиктай байна. Хосууд гэрлэснээс хойших 5 жилийн хугацаанд нэг хүүхэд төрүүлсэн буюу өргөн авсан бол хүүгүй зээл төлөлтийн хуваарь хэвээр үлдэх ба төлөлтийг 3 жилээр хойшлуулж болно. 2 дахь хүүхэдтэй болсны дараа зээл дахиад 3 жилээр хойшлогдох ба үлдсэн төлбөрийн 30%-ийг хүчингүй болгоно. 3 дахь хүүхэдтэй болсны дараа үлдсэн зээлийг бүрмөсөн хүчингүй болгоно. Зээлийг Засгийн газар батлан даана.

ХҮҮХЭД АСАРСНЫ ТЭТГЭМЖ

Унгар Улс: Эцэг эхчүүд 3 жилийн хугацаанд тэтгэмж авна. Хүүхэд төрөхөөс өмнө НД-д хамрагдсан бол **нярай хүүхэд асарсны тэтгэмж** 168 хоногийн турш нийт орлогын 70%-аар, 168 хоногийн дараагаас хүүхдийг 2 нас хүртэл хугацаанд **хүүхэд асарсны**

хөлс /child care fee/ нийт цалингийн 70%-иар, гэхдээ цалингийн доод хэмжээний 140%-тай тэнцүү хэмжээнээс хэтрэхгүй байна гэж тогтоосон. Гэвч 2021 оны 7 дугаар сараас гэр бүлийн орлогыг бууруулахгүй байх үүднээс **нярай хүүхэд асарсны тэтгэмжийн** хэмжээг эхийн нийт цалингийн 70% байсныг 100% болгож нэмэгдүүлсэн.

- Эцэг эх хүсвэл 2-3 нас хүртэл хугацаанд хүүхдээ асарч болох бөгөөд **хүүхэд асарсны тэтгэмжийг** /allowance/ тогтоосон мөнгөн дүнгээр олгоно. Нэг хүүхдийн тэтгэмж 83 евро (HUF 28 500) хэмжээтэй, 10% нь тэтгэврийн санд ордог. Ихэр хүүхдэд 2 дахин олгоно.
- Нийгмийн даатгалгүй бол **хүүхэд асрах тэтгэмжийг** хүүхдийг 3 нас хүртэл хугацаанд олгоно.3 ба дээш түүнээс дээш хүүхэдтэй бол хамгийн бага хүүхдийг 8 нас хүртэл хугацаанд **хүүхэд өсгөхөд үзүүлэх дэмжлэг** нэрээр олгодог.
- **Эмээ, өвөө нарт хүүхэд харсны төлбөр олгох** Хүүхдийн эцэг эх хоёул /эсхүл ганц бие/ ажиллаж байгаа бол тэтгэвэртээ гараагүй эмээ, өвөө нарт энэ тэтгэмж олгогдоно. Энэ тохиолдолд хүүхдээ асарсны төлбөр эцэг, эхэд олгогдохгүй, эмээ өвөөд олгогдоно. Хөтөлбөрийн зорилго нь эмээ, өвөөг ач, зээгээ харахыг урамшуулах зорилготой. Өвөө эмээгийн зөвхөн нэг нь өргөдөл гаргах эрхтэй, өргөдлийг олон ач зээтэй болсны дараа /2 ач зээ харж байж авдаг бололтой/ гаргана. Энэ арга хэмжээ 2020 оны 1 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжсэн.

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс: хүүхэд асрах зардал. Ажил-Гэр гэсэн хосолсон бодлогыг дэмжихийн хажуугаар хүүхдээ өсгөхөөр ажлаасаа гарах тохиолдолд эдийн засаг, орлого, нийгмийн баталгаатай холбоотой эрсдэлийг багасгахад анхаарч, 2-оос дээш хүүхэдтэй бол хүүхэд асрах зардлыг олгохдоо жилийн орлогыг уян хатан байдлаар зохицуулж орлогын ялгааны ангилалгүй гэр бүлийн бодлого болон хүн амын бодлогын уялдаа холбоог сайжруулахыг зорьдог байна.

Швед Улс Эцэг эхчүүдийн даатгал. Эцэг эхчүүдэд зориулсан даатгалын үйлчилгээнд жирэмслэлт, төрөлт, хүүхэд асрамжийн үйл явцтай холбоотой эцэг эхчүүдийн эрх үүргийг нийгмийн зүгээс дэмжихэд чиглэдэг. 1974 оноос Эцэг эхчүүдийн даатгалын хуулийг хэрэгжүүлж өмнөх эхчүүдийн амралтыг эцэг эхчүүдийн амралт болгон өөрчилсөн байдаг.

ОРОН СУУЦНЫ ДЭМЖЛЭГ

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс Орон сууцны дэмжлэг. Нийтийн орон сууц: Засгийн газраас бага, дунд орлоготой өрхүүдэд зориулсан нийтийн орон сууцны болон хямд төсөр орон сууцны хувилбаруудыг санал болгодог тусгайлсан хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлдэг. Түрээсийн зардал: Түрээсийн татаас нь хувийн түрээсийн орон сууцанд амьдардаг гэр бүлүүдэд, ялангуяа орлого багатай хүмүүст дэмжлэг үзүүлнэ.

Швед улс хүүхэдтэй болон хүүхэдгүй 28-аас доош насны залуу гэр бүлд орон байрны тэтгэмжийг олгодог. Орон байрны тэтгэмжийн хэмжээ нь орон сууцны хэмжээ, оршин суух зардал, орлого зэргээс хамааран ялгаатай тогтоох ба хүүхэдтэй гэр бүлийн хувьд тэтгэмжийн хэмжээ нь орлогын төвшнөөс шалтгаалж ялгаатай байдаг.

Францад олон хүүхэдтэй өрхийг гэрийн аж ахуйтай болоход нь хөнгөлөлттэй зээл өгч, орон сууцны хөнгөлөлт олгож 4 дэх хүүхдээ төрүүлсэн үед зээлийн 30 хувийг хасдаг. Австрид тэтгэвэр хөнгөлөлтийн бодлого явуулахдаа өрхийн ам бүлийн тоог гол болгодог. Бельгид олон хүүхэдтэй өрхийн хүүхдийн сургалт, орон сууцанд тэтгэмж өгдөг.

Унгар Улс: Гэр бүл орон сууцтай болох, орон сууц барихад дэмжлэг үзүүлэх талаар дараах дэмжлэгүүд үзүүлнэ:

- **Гэр бүлийн орон сууцны тэтгэмж** –хүүхэдтэй гэр бүл орон сууц худалдан авах, орон байраа томсгоход, эсхүл хуучин орон сууц худалдан авахад мөнгөн тусламж үзүүлдэг.
- **орон сууцны зээл олгох**- гэр бүл шинэ, хуучин орон сууц худалдан авахад дээд тал нь 3%-ийн хүүтэй зээл олгох. 2 хүүхэдтэй гэр бүл 30000 евро (HUF 10 million)-гийн, 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй гэр бүл 45000 евро (HUF 15 million) –гийн зээл авахаар өргөдөл гаргаж болно. Хэрвээ гэр бүл хөдөөгийн гэр бүлд үзүүлэх орон сууцны тэтгэмжид хамрагдсан бол дээр дурдсан хэмжээний тал хувиар зээл авч болно.
- **хөдөөгийн гэр бүлд үзүүлэх орон сууцны тусламж**- энэхүү тэтгэмж нь Унгарын хөдөө хөтөлбөрийн хүрээнд 2019-2022 онд 5000 хүртэл хүн амтай суурин газрын хэцүү эмзэг нөхцөлд байгаа 2600 оршин суугчид үзүүлэх туслаж юм. Нэг хүүхэдтэй гэр бүлд 1740 евро (HUF 600 000)-гийн, 2 хүүхэдтэй бол 7500 евро (HUF 2,6 million)-гийн, 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй бол 30000 евро (HUF 10 million) -гийн тэтгэмж үзүүлнэ.
- **зээлийн хүүг бууруулах**- 2 хүүхэдтэй гэр бүлийн орон сууцны зээлийг 3000 евро (HUF 1 million) -гоор, 3 хүүхэдтэй гэр бүлийнхийг 11600 евро (HUF 4 million)-гоор бууруулах. Нэмж төрүүлсэн хүүхдийн тоогоор /4, 5 гэх мэт/ гэр бүлийн зээлийн 3000 еврогоор нэмж бууруулна.
- **Хуучин орон сууц худалдаж авах зээлийг сунгах** 2019 оны 7 дугаар сараас өмнө орон сууцтай болохоор тэтгэмж авсан бол шинээр байр барих, худалдан авахад зориулан дээд тал нь 3%-ийн хүүтэй зээлийг олгоно. 2 хүүхэдтэй бол 30000 евро (HUF 10 million)-гийн, 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй бол 45000 евро (HUF 15 million) -гийн зээл олгож байсан. 2019 оны 7-р сараас эдлэн уг зээлийг мөн хуучин орон сууц худалдан авахад зориулж өгдөг болгож өргөжүүлсэн. Орон сууцны тэтгэмж, зээл авах боломжтой хуучин орон сууцны 105000 евро (HUF 35 million)-гийнүнийн босгыг хүчингүй болгосон. Европын Эдийн засгийн бүсээс гадна амьдарч буй Унгарын иргэдийг нийгмийн даатгалд хамрагдсан байхыг нь харгалздаг. Түүнчлэн хэрвээ хуучин орон сууц нь тогтвортой амьдралын хэрэгцээг хангаж байвал түүнийг санхүүжилт олгодог. 2019 оны 7-

р сараас эхлэн энэхүү зээлийг мөн хуучин суурин дээр шинэ орон сууц барихад авах боломжтой болсон. Энэхүү арга хэмжээ нь 2019 оны 7-р сараас эхлэн хэрэгжсэн.

- **Удаан хугацааны /ипотекийн/ зээлийн эргэн төлөлтөд үзүүлэх хөнгөлөлтийг сунгах** 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй болохоор төлөвлөж буй гэр бүлд үзүүлж байсан ипотекийн зээлийн 3000 евро (HUF 1 million)-гийн хөнгөлөлтийг өргөтгөж уг хөнгөлөлтөд 2 дахь хүүхдээ хүлээж буй гэр бүлийг хамруулах болсон. 12000 евро (HUF 4 million)-гийн хөнгөлөлтийг 3 дахь хүүхдээ хүлээж буй гэр бүлд үзүүлнэ. Цаашлаад дараагийн хүүхэд тутамд 3000 еврогийн хөнгөлөлт үзүүлнэ. Ипотекийн зээлийн хөнгөлөлтийг жирэмсний 12 дахь долоо хоногтойгоос нэхэмжилж болно. Энэхүү арга хэмжээ нь 2019 оны 7-р сараас эхлэн хэрэгжсэн.

Түүнчлэн Унгарын Засгийн газраас **Орон сууцны хөтөлбөрийн хүрээнд гэр бүлийн талаар авсан арга хэмжээнүүдийг дурдья:**

Унгарын Засгийн газраас аль болох олон гэр бүлийг өөрийн гэсэн орон байртай болохыг дэмжиж байгаа бөгөөд энэ хүрээнд өмнө хэрэгжүүлж байгаагүй том орон сууцны хөтөлбөрийг энэ онд хэрэгжүүлж байна. Гэр бүлийн амьдралын үе шат, нөхцөл байдалд нийцүүлэн дараах 8 зүйл бүхий хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхийг зорьж байна:

1. Шинээр барьсан орон сууцны НӨАТ -5% болгосон.

2021 оны 1-р сараас 2022 оны 12-р сарын хооронд шинээр барьсан байшинг худалдан авах болон гэрээлэн бариулахад 27% байсан НӨАТ-ыг 5% болгосон.

2. НӨАТ-аас чөлөөлөх.

2021 оны 1-р сараас 2022 оны 12-р сарын хооронд шинээр барьсан байшинг худалдан авах болон гэрээлэн бариулж буй хүүхэдтэй гэр бүл “орон сууцны тэтгэмж” авахаар хүсэлт гаргасан бол НӨАТ-аас чөлөөлөгдөнө. НӨАТ-аас чөлөөлөгдөх хүсэлтийг тэтгэмж авах хүсэлтийг гаргахдаа банканд хамт өгнө.

3. Барилгын эзэнд НӨАТ-ын буцаан олголт өгөх

Өөрийн хөрөнгөөр амьдрах сууцаа барьж буй хүмүүст НӨАТ-ын 27%-ийг эргүүлэн төлнө. 15000 евро (HUF 5 million) хүртэлх НӨАТ-ыг буцаан төлнө. НӨАТ-ын 5%-тай тэнцэх татаасыг буцаан авахаар банканд өргөдөл гаргана.

4. Байрны засварыг дэмжих

2021 оны 1-р сараас эхлэн хүүхэдтэй гэр бүлийн орон сууцны засварт шаардагдах зардлын талыг төр дааж байна. Төрөөс даах зардал нь 9000 еврогоос хэтрэхгүй байна. Энэхүү хөнгөлөлтөд нэг хүүхэдтэй, хүүхэд нь 25 хүртэл насны эцэг эхтэйгээ хамт амьдардаг бол, мөн хэрвээ хүүхэд нь хөгжлийн бэрхшээлтэй бол насны хязгаагүйгээр хамрагдана.

5. Байрны засварын зээл

Байрны засварын дэмжлэгт хамрагдах боломжгүй гэр бүл 18000 евро хүртэлх зээлийг 10 жилийн хугацаатай, 3%-ийн хүүтэй авч болно. Засварыг бүрэн хийсний дараа үлдсэн зээлийг 9000 хүртэл еврогоор хөнгөлүүлэх /өмнөх зүйлд дурдсан/ байрны засварын дэмжлэг авахаар хүсэлтээ тавьж шийдвэрлүүлнэ.

Түүнчлэн байрны засварын дэмжлэг дээр нэмж зээлийн хүүг багасгах боломжтой.

6. Үл хөдлөх хөрөнгийн шилжүүлгийн татвараас чөлөөлөх

2021 оны 1-р сарын 1-нээс эхлэн өрх гэр бүлүүд орон сууц худалдан авахдаа “Орон сууцны тэтгэмж” авахаар хүсэлт гаргасан бол үл хөдлөх хөрөнгийн шилжүүлгийн татвараас чөлөөлөгдөж байна. Хүүхэдтэй болохыг төлөвлөж буй хосууд, хүүхэдтэй гэр бүл шинэ, хуучин орон сууцыг “Орон сууцны тэтгэмж”-ийн дэмжлэгтэйгээр худалдан авах хүсэлт гаргасан бол үл хөдлөх хөрөнгийн шилжүүлгийн татвараас шууд чөлөөлөгдөнө. Өөрөөр тэд үл хөдлөх хөрөнгийн шилжүүлгийн 4%-ийн татварыг төлөхгүй.

7. Гэр бүл хамтаар олон үеэр хамт амьдарч буй байр сууцыг дэмжих.

Энэхүү арга хэмжээ нь гэр бүлийг нэгэн дээвэр дор /байшинд/ боловч тусдаа өрөө сууцанд өрх болон амьдарч буйг дэмжих зорилготой. Өөрийн байшинг 2 давхар болгож, эсвэл дээврээ тохижуулах зэргээр хүүхдүүдээ өөрийн эзэмшлийн нэгэн байшинг томсгож, засч сэлбэж өрх тусгаарлах арга хэмжээ авах дэмжиж “Орон сууцны тэтгэмж”-ийг өгдөг.

8. Нотариатын төлбөрийг бууруулсан.

Орон сууцны хөнгөлөлт, зээлийн нотариатын төлбөрийг 55-65%-иар бууруулсан.

ТАТВАРЫН ХӨНГӨЛӨЛТ

Оросын холбооны Улсад хүүхдийн тооноос хамааруулан татварын хөнгөлөлт үзүүлдэг бөгөөд эхний 2 хүүхдэд сард тус бүр 1400 рублийн, 3 дахь хүүхдээс 3000 рублийн татварын хөнгөлөлт үзүүлдэг байна. Жишээ нь: 4 хүүхэдтэй Максимийн цалин сард 100,000Р гэж бодъё. Тэрээр сар бүр 13,000 Р ($100,000 \times 13\%$) хэмжээтэй хувь хүний орлогын албан татвар төлдөг. Үүний дагуу тэрээр $1,400 + 1,400 + 3,000 + 3,000 = 8,800$ Р, эхний хоёр хүүхдэд 1,400 Р, гурав, дөрөв дэх хүүхдэд 3,000 төгрөгийн татварын хөнгөлөлт үзүүлэх эрхтэй. Тиймээс Максим олон хүүхэдтэй аавын хувьд цалингаасаа 13,000 Р биш, харин сард ердөө 4,200 Р төлөх эрхтэй. 2023 оны 1-р сарын 1-ээс эхлэн ОХУ-д бага орлоготой өрхүүдэд зориулсан бүх нийтийн хүүхдийн мөнгө тэтгэмжийг шинээр бий болгосон. Гэр бүлийн орлого нь нэг хүнд ногдох амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доош орлоготой байвал уг тэтгэмжийг олгоно. Мөн хөдлөх болон үл хөдлөх хөрөнгийн байдал, орлогын хэмжээ, орлогогүй болсон шалтгааныг харгалзан үзнэ. Тэтгэмжийн хэмжээ нь бүс нутгийн амьжиргааны доод түвшний 50%, 75% эсвэл 100% байна. ОХУ-ын хувьд дунджаар 2023 онд 7 мянга, 10.5 мянга, 14 мянган рубль болно.

Унгар Улс:

- **Гэр бүлд албан татварын хөнгөлөлт үзүүлэх.** 2011 он хүртэл 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй гэр бүлд нэг хүүхдэд 13 еврогийн хөнгөлөлт, 2011-2018 онд 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй гэр бүлд нэг хүүхдэд 30 евро(HUF 10 000), 2 хүүхэдтэй бол 60 евро (HUF 20 000), 3 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй бол 99 евро (HUF 33 000)- гоор эцэг эхийн аль нэгэнд татварын хөнгөлөлт үзүүлдэг байсан бол 2018 оноос бүх хүүхэдтэй гэр бүлд үзүүлдэг болсон.
- **Анх гэр бүл болж байгаа шинэ хосод татварын хөнгөлөлт үзүүлэх.** Анх удаагаа гэрлэсэн залуу хосод гэрлэснээс хойш 2 жилийн хугацаанд сар бүр 15 евро (HUF 5 000) -ны татварын хөнгөлөлт үзүүлнэ. Эхнэр, нөхрийн аль нэг нь анх удаагаа гэрлэсэн байх шаардлага тавигдана.
- **4 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй эмэгтэйн хувийн орлогоос авах албан татварыг бүрэн чөлөөлөх.** 2020 оны 1 дүгээр сараас эхлэн 4 ба түүнээс дээш хүүхэдтэй эмэгтэйн хувийн орлогоос авах албан татварыг бүрмөсөн чөлөөлсөн /татварын хувь 15/. Гэхдээ энэ нь зөвхөн эмэгтэйн хөдөлмөр эрхэлж олсон орлогод хамаарна. Энэхүү хөнгөлөлт нь хүүхдүүд нь насанд хүрсэн эмэгтэйд ч хамаарна. Энэ арга хэмжээ 2020 оны 1 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжсэн.

Их Британи Улс Гэрлэсэн хосуудад татварын хөнгөлөлт үзүүлдэг. Гэрлэсэн хосуудад жилд төлөх татварын хэмжээгээ 304-791.5-н фаундаар бууруулах хөнгөлөлтийг олгодог. Энэ хөнгөлөлтөнд заавал гэрэлсэн байх, нөхөр буюу эхнэртэйгээ хамт амьдарч байх шаардлагыг хангасан тохиолдолд хамрагдана. Хойд Европын орнууд нийтлэг хүртээмжтэй байдлыг чухалчилж байгаа бол Англид дунджаас дээш орлогын нөхцөлтэй тэтгэмжийн тогтолцоог баримталдаг

Герман Улс: татварын хөнгөлөлт. эцэг эх хоёрт 3,648 евро хүртэл , өрх толгойлсон эцэг, эхчүүдэд 1,824 евро хүртэл хөнгөлөлт авах боломжтой болсон байна. Ажил хөдөлмөр эрхэлдэг эцэг эх, өрх толгойлсон эцэг , эхчүүдэд 14 наснаас доош хүүхэдтэй болон хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй бол хүүхэд асран хамгаалахтай холбоотой зардлын татварыг хөнгөлдөг байна.

БОЛОВСРОЛЫН ДЭМЖЛЭГ

Швед нь хүүхдүүдийн боловсрол, асрамжид өндөр ач холбогдол өгдөг.**Үнэгүй боловсрол:** Швед улсад бүх хүүхдэд 6 наснаас эхлэн төрөөс боловсролыг үнэгүй олгодог. Боловсрол нь хүүхдийн хөгжлийг дэмжих хамгийн чухал арга хэрэгсэл гэж үздэг.

Унгар Улс:

- **Сурах бичиг үнэгүй олгох.** ЕБ бичгийг бүрэн үнэгүй олгодог.С-ийн сургуулийн бүх сурагчид, техник мэргэжлийн сургуульд суралцагчдад сурах бичиг үнэгүй олгодог.

- **Оюутны зээлийн хэмжээг багасгах.** Энэхүү арга хэмжээг 2018 оны 1 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн. Сургалтын зээлтэй эмэгтэй нь анхны хүүхдээ тээж байгаа жирэмсний 3 дахь сараас зээлийг 3 жилийн хугацаанд эргүүлэн төлж болно. 2 дахь хүүхдээ тээж байгаа бол жирэмсний 1 дэх сараас эхлэн төлбөрийг 3 жилийн хугацаанд төлөхөөр, хүүхэд төрсний дараа үлдсэн зээлийн хэмжээг 50%-иар багасгана. 3 дахь хүүхэд төрсний дараа, үлдсэн зээлнээс бүрэн чөлөөлнө.

Франц Улс хичээлийн шинэ жилийн тэтгэмжид 6-18 насны хүүхдийн боловсролтой холбоотой зардал дэмжлэг үзүүлдэг тогтолцоо юм. Сургууль завсардалтыг шийдвэрлэх, сургуульд суралцахтай холбоотой зардал, эд материалын дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэдэг. Тэтгэмжид хүүхдийн тоо, орлогын нөхцөлийг харгалздаг.

Хичээлийн шинэ жилийн тэтгэмжид хамрагдах өрхийн орлогын нөхцөл

Хүүхдийн тоо	Орлогын хэмжээ
1	17,299 евро
2	21,291 евро
3	25,283 евро
4-с дээш хүүхэд нэг бүрт	3.392 евро

Солонгос Улс амьжиргааны баталгаажих доод төвшнөөс доогуур орлоготой өрх толгойлсон эх,эцэг бүхий гэр бүлийн ахлах ангийн хүүхдэд олгох боловсролтой холбогдох зардлын дэмжлэгийг /тэтгэлэг, тусламж/ олгодог.

Америкийн Нэгдсэн Улс:

- **Гэрэлсэн хосуудад олгох Холбооны засгийн газрын тэтгэлэг.** Энэ нь гэр бүлийн нийгмийн халамжийг сайжруулахдаа тэтгэлэг олгох хөтөлбөрөөр дамжуулдаг. Гэрэлсэн хосуудын тэтгэмж нь хоол хүнс, эрүүл мэнд, санхүүгийн туслалцаа үзүүлэх зэрэг бэлэн мөнгөөр төлөгдөх хэлбэрээр хийгддэг.Тэтгэмжийн үндсэн зорилго нь 1 Хүн ам ба хөгжил Олон улсын бага хурлын үйл ажиллагааны хөтөлбөр /1994 он 8 хуудас / эрүүл гэрлэлт болон гэр бүлийн харилцааг дэмждэг бөгөөд тэтгэлэг нь хэрэгжиж буй хөтөлбөрийн цар хүрээ болон шинж чанараас хамааран янз бүр байдаг
- **Оюутанд олгох холбооны зээл.** Энэхүү хөдөлбөрийн үндсэн зорилго нь: Хуримтлалтай болох боломжийг олгох, гэрэлсэн хүүхэдтэй хосуудыг цаашид суралцах боломжоор хангах явдал юм. Гэрэлсэн хосууд нь хувийн байгууллагуудаас зээл хүсэж явахын оронд шууд засгийн газраас зээл авахыг санал болгож байгаа.Тэтгэлгийн хөтөлбөрт АНУ-ын иргэн болон түүнтэй ижил эрх бүхий хувь хүн хамрагдаж болно. Уг иргэн нь сургуулийн гэрчилгээгээ үндэслэн хөтөлбөрт хамрагдана. Боловсролын газар болон Оюутанд санхүүгийн туслалцаа

үзүүлэх байгууллагад уг хөтөлбөр нь хэрэгжих бөгөөд 1965 оны Дээд боловсролын хуулиар зохицуулагдана

ГЭР БҮЛД ҮЗҮҮЛЭХ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Гэр бүлийн хөгжлийг дэмжих тухай хуультай улс орнууд олон байдаг. Эдгээр хууль нь ихэвчлэн гэр бүлийн хариуцлага, хүүхдийн эрх, хүүхэд асрах дэмжлэг, эцэг, эхийн амьжиргааг сайжруулах зэрэг чиглэлээр төрөл бүрийн үйлчилгээ үзүүлдэг байна. Гэр бүлийн дэмжлэгийн хууль нь хүүхдийн мөнгө, татварын хөнгөлөлт, хүүхэд асрах хугацаа, халамжийн систем зэрэгт үндэслэгдсэн байдаг.

1. **Швед** - Швед нь хүүхдийн асрамжийн систем, эцэг, эхийн амралтын хугацаа (судалгаагаар дэлхийд хамгийн сайн) гэх мэт гэр бүлийг дэмжих олон хуулийг хэрэгжүүлдэг. Хүүхдийн мөнгө, эцэг эхийн тэтгэмж, хүүхэд асрах өвөрмөц хуулиуд нь гэр бүлийн санхүүгийн ачааллыг бууруулах зорилготой.
2. **Норвеги** - Норвеги нь гэр бүлийг дэмжих бодлогоо тодорхойлон, олон улсын жишигт нийцсэн гэр бүлийн хуулийг хэрэгжүүлж байна. Эцэг, эхийн амралт болон хүүхдийн мөнгө зэрэг хуулиуд нь томоохон давуу талтай.
3. **Герман** - Герман улс нь гэр бүлийг дэмжих олон хууль тогтоомжтой. Тухайлбал, гэр бүлийн тэтгэмж, хүүхдийн мөнгө болон эцэг, эхийн амралтын цаг зэрэг хуулиуд нь гэр бүлийн орлого болон амьдралыг дэмжих зорилготой.
4. **Канад** - Канад улс хүүхдийн мөнгө, эцэг, эхийн амралт зэрэг гэр бүлийг дэмжих олон төрлийн хуулийг хэрэгжүүлдэг. Гэр бүлийн амьжиргааг сайжруулах чиглэлээр олон төрлийн тэтгэмж, дэмжлэгийг үзүүлдэг.
5. **Франц** - Франц нь гэр бүлийг дэмжих хуулиар дэлхийд тэргүүлэгч орнуудын нэг юм. Хүүхдийн асрамж, эцэг, эхийн амралт, хүүхдийн мөнгө зэрэг хуулиуд нь гэр бүлүүдийн ачааллыг бууруулах зорилготой.

Эдгээр орнууд нь гэр бүлийг дэмжих чиглэлээр дараах **гэр бүлийг дэмжих цогц үйлчилгээг** үзүүлж байна:

Гэр бүлийг дэмжих цогц үйлчилгээ нь гэр бүлүүдийн амьдралыг сайжруулах, тэдэнд тулгарч болох хүндрэлүүдийг даван туулахад туслах, нийгмийн эрүүл мэнд, боловсрол, эдийн засгийн дэмжлэг зэрэг олон төрлийн үйлчилгээний багц юм. Энэ нь гэр бүлийн гишүүдийн хэрэгцээ, эрүүл мэнд, боловсрол, хүүхдийн хүмүүжил, ажлын байдал, санхүүгийн асуудлууд зэрэг бүх хүрээг хамарсан олон төрлийн үйлчилгээг багтаадаг. Цогц үйлчилгээ нь гэр бүлийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, тэдний бие махбод, сэтгэл санааны сайн сайхныг дэмжих зорилготой байдаг.

Гэр бүлийг дэмжих цогц үйлчилгээний үндсэн чиглэлүүд:

1. **Эрүүл мэндийн үйлчилгээ:**

- Эцэг эхчүүд болон хүүхдүүдэд зориулсан эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, хүүхдийн эмчийн үзлэг, сэтгэл зүйн дэмжлэг, төрөх эмнэлгийн үйлчилгээ зэрэг.
  - Биеийн болон сэтгэл санааны эрүүл мэндийг хамгаалах, сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх, гэр бүлийн стрессийг бууруулах хөтөлбөрүүд.
- 2. Боловсролын үйлчилгээ:**
- Хүүхдүүдийн боловсролыг дэмжих, сургуулийн өмнөх боловсрол, гэр бүлд зориулсан боловсролын хөтөлбөрүүд.
  - Гэр бүлийн гишүүдэд боловсролын чиглэлээр мэдээлэл өгөх, гэрийн ажил, хичээлд туслах үйлчилгээ.
- 3. Эдийн засгийн дэмжлэг:**
- Гэр бүлийн санхүүгийн аюулгүй байдал, тэдний орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэхэд зориулсан хөтөлбөрүүд (тэтгэмж, орлогын дэмжлэг).
  - Санхүүгийн зөвлөх үйлчилгээ, өрийн менежмент, хүндрэлийн үед бэрхшээлүүдийг даван туулах талаар дэмжлэг үзүүлэх.
- 4. Хүүхэд асрах үйлчилгээ:**
- Хүүхэд асрах, хөгжүүлэх үйлчилгээ, хүүхдийн хүмүүжлийн үйлчилгээ.
  - Хүүхдүүдийн аюулгүй байдал, хүмүүжилд дэмжлэг үзүүлэх, зөвлөмж өгөх үйлчилгээ.
- 5. Гэр бүлийн харилцааг дэмжих:**
- Гэр бүлүүдийн харилцааг сайжруулах, гэр бүл доторх хүчирхийлэл, сэтгэл зүйн асуудлыг шийдвэрлэх чиглэлээр зөвлөх үйлчилгээ.
  - Эцэг эхийн харилцаа, хүүхдийн хүмүүжилд харилцан дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрүүд.
- 6. Нийгмийн дэмжлэг:**
- Гэр бүлийг дэмжих нийгмийн үйлчилгээ, сэтгэл зүйн дэмжлэг, гэр бүлийн хүндрэлийг даван туулахад зориулсан тусламж.
  - Нийгмийн хамгаалал, хүүхдийн халамж, ахмад настнуудад зориулсан үйлчилгээнүүд.

Эдгээр үйлчилгээ нь гэр бүлүүдийг цогцоор нь дэмжих замаар тэдний амьдралыг илүү сайн сайхан болгох зорилготой байдаг. Гэр бүлийн гишүүдийн эрүүл мэнд, нийгмийн амьдрал, боловсрол, санхүүгийн байдал зэрэг бүх талуудыг хамарсан цогц үйлчилгээ нь гэр бүлийн хамтын амьдралыг бататгаж, тэдэнд тулгарч болох хүндрэлийг даван туулахад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг.

Швед улс. Гэр бүлийн зөвлөх үйлчилгээ: гэр бүлийн зөрчлийг шийдвэрлэх, гэр бүлийн гишүүдийн харилцааг сайжруулах, сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээ байдаг. Шведийн гэр бүлийг дэмжих хуулиуд нь хүүхдүүдийн эрхийг хамгаалахын зэрэгцээ эцэг, эхийн хоорондын хариуцлагыг тэгш хуваарилах, жендерийн тэгш байдлыг хангах, гэр бүлийн сайн сайхан амьдралыг бий болгоход чиглэсэн байдаг. Эдгээр хууль нь Швед улсыг дэлхийд хамгийн гэр бүлийг дэмжигч улс орнуудын нэг болгож байна.

- **Бүгд Найрамдах Солонгос Улс Гэр бүлийн зөвлөгөө, боловсрол**
  - Гэр бүлийн зөвлөгөө өгөх төвүүд: Гэр бүлийн зөрчилдөөн, эцэг эхийн асуудал, сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудал зэрэг асуудлуудыг шийдвэрлэхийн тулд төрөөс гэр бүлийн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ үзүүлдэг.
  - Эцэг эхийн боловсрол: Эцэг эхчүүдэд хүүхэд өсгөн хүмүүжүүлэх арга барилд сургах янз бүрийн хөтөлбөрүүд байдаг бөгөөд үүнд биечлэн оролцох болон онлайн үйлчилгээнүүд багтдаг.

ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Унгар Улс:

Хүүхэд харах тогтолцоо. Гэр бүлийн бодлогын гол асуудлын нэгийг ажил, гэр бүлийн амьдралыг тэнцвэржүүлэх гэж үзэж, төр ажил- гэр бүлд суурилсан нийгмийг бий болгохыг зорьдог. Энэ зорилгыг биелүүлэх гол алхам нь хүүхэд харах үйлчилгээг бэхжүүлж, 3 хүртэл насны хүүхдийн өдрийн асрамжийн үйлчилгээг үр дүнтэй бий болгох явдал гэж үзэж уг үйлчилгээг хөгжүүлж байна. 2010 онд 32000 газарт 3 хүртэл насны хүүхдийн 10.1%-ийг хамруулж байсан бол 2020 онд 52000 газарт 18,2 хувь болж өссөн.

Хүүхэд харах үйлчилгээ хөгжүүлэх хөтөлбөр Хүүхдээ харж буй ч ажилдаа орохыг хүсч буй эцэг эхчүүдийг боломж олгох зорилгоор хүүхэд харах газар – цэцэрлэгийг олон болгож нэмэгдүүлэхийг зорьж байна. ЗГ одоо байгаа 52000 газрын 2022 онд 70000 болгохоор төлөвлөсөн. Хөтөлбөрт хувийн хэвшлийн хүүхэд харах үйлчилгээ үзүүлэгчдийг ихээр хамруулж байгаа. Энэхүү хөтөлбөрийг Гэр бүлийн сайдын зөвлөл хариуцан хэрэгжүүлж байна.

ГЭР БҮЛД ЭЭЛТЭЙ ОРЧИН

- **Бүгд Найрамдах Солонгос Улс Гэр бүлд ээлтэй байгууллагад гэрчилгээ олгох систем.** Хүүхэд төрүүлэх, асрахад дэмжлэг үзүүлдэг, ажлын уян хатан цагтай зэрэг гэр бүлд ээлтэй системийг хэрэгжүүлж буй корпорациуд, ААН, байгууллагуудад үнэлгээ хийж гэрчилгээ олгох, гэрчилгээтэй байгууллагуудыг урамшуулах
- **Бүгд Найрамдах Солонгос Улс “Гэр бүлийн хайрын өдөр” аян.** Долоо хоногийн 3 дахь өдөр болгон ажилтнууд ажлаасаа яг тарах цагтаа гарч, гэртээ эрт харин гэр бүлтэйгээ цагийг өнгөрөөх энэхүү аян нь ажлын завгүй долоо хоногийн дундуур цаг гаргаж гэр бүлтэйгээ цагийг өнгөрөөх нь жижиг боловч чухал гэсэн санаачлагын дор хэрэгжинэ.
- **Гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчинг бий болгохыг дэмжих хууль.** Энэхүү хуулийн зорилго нь гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчныг бүрдүүлэх замаар ард иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, төр, нийгмийн хөгжилд хувь нэмэр

оруулахад оршино. ГЭР БҮЛД ээлтэй орчин бүрдүүлэх үндсэн төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлнэ. Төлөвлөгөөнд (1) Гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчныг бүрдүүлэх бодлогын үндсэн чиглэл, зорилт; (2) Гэр бүлд ээлтэй тогтолцоог нэвтрүүлэх, идэвхжүүлэх асуудал; (3) Гэр бүлд ээлтэй компаниудыг дэмжих асуудал; (4) Гэр бүлийг халамжлах олон нийтийн орчныг бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх асуудал; Гэр бүлд ээлтэй байгууламж барих асуудал; (5) Гэр бүлд ээлтэй соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх асуудал; (6) Гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр шаардлагатай арга хэмжээг тусгаж, Жендэрийн эрх тэгш байдал, гэр бүлийн сайд, холбогдох захиргааны төв байгууллагын дарга нар, нутгийн захиргааны байгууллагуудын дарга нар гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчныг бүрдүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө жил бүр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

ЗОРИЛТОТ ГЭР БҮЛИЙГ ДЭМЖИХ

Швед улсын хувьд гэр бүл салсны улмаас **эцэг эхийн хэн нэг нь хүүхдээ өсгөж байгаа бол** тухайн өсгөж буй талдаа хүүхэд өсгөх зардлыг албан журмаар гаргах ёстой байдаг. Хэрэв доорх шалтгаан улмаас тухайн эцэг, эхэд оногдсон хүүхэд өсгөх зардлыг төлөх боломжгүй үед Нийгмийн даатгалын ерөнхий газраас хүүхдээ албан ёсоор тэжээн тэтгэж буй өрх толгойлсон эцэг эхчүүдэд дэмжлэг үзүүлдэг. Үүнд: Салсан эхнэр болон нөхөр нь хүүхэд өсгөх зардлыг олгоогүй, Тохиролцож олгохоор болсон зардал нь сард 1173 кронаас бага, Эцэг эсвэл эх болох нь хуулиар нотлогдож тогтоогдоогүй, Салсан эхнэр, нөхөр нь нас барсан ь хүүхэд нь хүүхдийн тэтгэвэр авч чадахгүй байгаа, Өрх толгойлсон эцэг, эх хүүхдээ үрчлүүлсэн тохиолдолд болно. Өрх толгойлсон эцэг, эхчүүдэд олгох тусламжийг хүүхэд 18 нас хүртэл авах боломжтой. Хүүхэд нь үргэлжлүүлэн сургуульд сурах, уртасгасан хүүхдийн тэтгэмж авдаг, боловсролын тэтгэмжид хамрагддаг бол 20 нас 6 сар хүртэл тусламж үргэлжилдэг.

Бүнд Найрамдах Солонгос Улс нь өрх толгойлсон эх,эцэгт дараах дэмжлэгийг үзүүлж байна:

- **Өрх толгойлсон эх, эцгийн зээл.** Өрх толгойлсон эцэг, эхчүүдийг халамжийн зэлд хамрагдах нөхцөл нь хөдөлмөрлөх болон бие даах чадвартай, зээлийн хүрээнд хийгдэх үйл ажиллагааны төслийг боловсруулсан байх бусад байгууллагаас давхардсан зээлгүй байх шаардлагатай. 1 хүнд өгөх зээлийн хэмжээ: 20 сая вон, жилийн хүү: 3 хувь, зээлийн хугацаа: 5 жил
- **Өрх толгойлсон эх,эцэгт дэмжлэг.** гэр бүлийг дэмжих хуулиас гадна Орон сууцны тухай хууль –д орон сууцгүй, бага орлоготой эх, эцэг бүхий гэр бүлийг улсын чанартай орон сууц хуваарилах болон түрээслэхэд тэдэгд давуу эрхээр харгалзан олгодог.²

---

² Гэр бүлийн хөгжлийн асуудал, 2016 он Т.Намжил, Ц.Энхтүвшин 4-р бүлэг

- **Ганц бие эцэг, эхчүүд бүхий өрх гэр бүлийг дэмжих.** 18-аас доош насны хүүхэдтэй орлого багатай ганц бие эцэг, эх бүхий өрхөд хүүхэд асрахад нь дэмжлэг болгож сард 200,000 вон өгдөг. Орлого багатай эмээ өвөө-ач зээ бүхий өрх, гэрлээгүй ганц бие 5-аас доош насны хүүхэдтэй эцэг-эхэд нэмж 50,000 вон, Дунд, ахлах сургуулийн хүүхэдтэй орлого багатай ганц бие эцэг, эхийн өрхөд хүүхдийн боловсролын тэтгэмж /жилийн бичиг хэгийн зардал/ 83,000 вон, Сургуулийн бүртгэл, ахлах сургуульд боловсрол олгох, эсхүл сургуулийн мэргэжлийн шалгалт боловсролын зардлыг дэмжих, болон өсвөр насны ганц бие эцэг, эхчүүдэд өөрийг нь дэмжиж санхүүгийн дэмжлэг үзүүлдэг.
  - Бага орлоготой орон гэргүй ганц бие эцэг, эх бүхий өрхөд зориулсан “ганц бие эцэг, эх бүхий өрхийн тусламж”-ийг үзүүлэх
  - Бага орлоготой өрх толгойлсон ганц бие эцэг эхэд гэр бүлд тодорхой хугацаагаар амьдрах газар /байр/ санал болгож, боловсролоор дамжуулан өөрийгөө дэмжихэд туслах
  - Уг амьдрах байрт орсон хүмүүсийн сэтгэл санааны тогтвортой байдлыг хангах үүднээс мэргэжлийн зөвлөгөө, сэтгэлзүйн эмчилгээг дэмжих

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс Бага орлоготой гэр бүлийг дэмжих халамжийн хөтөлбөр. Өмнөд Солонгос бага орлоготой гэр бүлүүдэд зориулсан орон сууцны дэмжлэг, боловсролын дэмжлэг, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ зэрэг олон төрлийн халамжийн хөтөлбөрүүдийг санал болгодог. Орлогын татварын хөнгөлөлт (EITC) хөтөлбөр нь орлого багатай ажил эрхэлдэг өрхүүдэд татварын буцаан олголтыг олгох зарчмаар орлогоо нэмэгдүүлэх боломжийг олгодог.

ГЭР БҮЛД ҮЗҮҮЛЭХ БУСАД ДЭМЖЛЭГ

Унгар Улс Хүүхэд хооллох үйлчилгээ. Хүүхдэд үнэгүй хоол өгөх /эсвэл хоолны мөнгө олгох/ үйлчилгээг өргөн хөгжүүлж байна. 2020 онд хүүхдийн хооллолтын төсөв 2010 оны төсвөөс даруй 3 дахин өссөн. Одоо нийт хүүхдийн 60 гаруй хувь хамрагдаж байгаагаас бага насны хүүхэд харах үйлчилгээнд хамрагдаж буй хүүхдийн 66%, цэцэрлэгийн насны хүүхдийн 78%, бага сургуулийн хүүхдийн 51%, ЕБС-ийн хүүхдийн 46% хоолны үйлчилгээ үзүүлж байна.

- Түүнчлэн хүүхдэд хоол өгөх үйлчилгээг орон нутгийн төр захиргааны байгууллагууд хариуцаж, хүнд нөхцөлд байгаа хүүхдүүдэд сургуулийн өвөл, зуны амралтын хугацаанд ч хоол хүргэх үйлчилгээг хэрэгжүүлдэг.

Унгар Улсад ам бүл олонтой гэр бүл машин худалдан авах хөтөлбөр. 3-аас дээш хүүхэдтэй буюу 3 дахь хүүхдээ хүлээж буй гэр бүл доод тал нь 7 хүний суудалтай шинэ зорчигчийн машин худалдан авахад зориулан 7500 евро (HUF 2.5 million)-гийн /гэхдээ худалдан авах үнийн дүнгийн 50%-иас ихгүй байх/ тэтгэмж үзүүлнэ. Энэ талаар хүсэлтээ Унгарын төрийн санд гаргана.

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих

- Интеграцийн хөтөлбөрүүд: Өмнөд Солонгос хэлний боловсрол, соёлын чиг баримжаа олгох, хууль эрх зүйн туслалцаа зэрэг олон соёлт гэр бүлийг дэмжих хөтөлбөрүүдийг санал болгодог.

- Санхүүгийн дэмжлэг: Олон соёлт гэр бүлийг Солонгосын нийгэмд нэгтгэхэд туслах санхүүгийн тусгай дэмжлэг, боловсролын хөтөлбөрүүд байдаг.

ДҮГНЭЛТ

Гэр бүлд үзүүлэх дэмжлэгийг тодорхойлохдоо чиглэл тус бүрээр харахад ашиглаж болох үүднээс улс орнуудын гэр бүлийг дэмжих талаар авч буй арга туршлагыг нилээд дэлгэрэнгүй орууллаа. Гэр бүлд татварын хөнгөлөлт, үзүүлэх, орон сууцтай болоход үзүүлдэг дэмжлэг, хөтөлбөрүүд, түүнчлэн гэр бүлд үзүүлэх үйлчилгээг хэрхэн зохион байгуулж байгаа зэрэг олон талаас нь харж судаллаа. Улс орнууд гэр бүлийн эрхэм гишүүн- хүүхэд, эхчүүдэд илүү дэмжлэг үзүүлдэг нь харагдаж байна.

Хүүхдийн мөнгөний тэтгэмж нь дэлхий даяар ядуурлыг бууруулахад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Хүүхдийн мөнгөний тэтгэмж нь бүх хүүхдийг хамарсан, эсвэл зорилтот бүлэгт чиглэгдсэн байж болох бөгөөд заримдаа сургуульд хамрагдсан байх, эрүүл мэндийн үзлэгт хамрагдсан байх зэрэг тодорхой нөхцөл болзолтойгоор олгогддог. Ерөнхийдөө хүүхдийн мөнгөний тэтгэмж нь хүүхдийн сайн сайхан байдал, түүнчлэн эрүүл мэнд, боловсрол, хүнсний аюулгүй байдал зэрэг хүн капиталын хуримтлалд эерэгээр нөлөөлж, улмаар ядуурлыг бууруулахад тус дөхөм болдог нь нотлогдсон. Гэсэн хэдий ч энэ нь холбогдох нөхцөл байдлаас ихээхэн шалтгаалдаг. Мөнгөн тэтгэмж нь хүн капиталын хуримтлалд эерэгээс нөлөөлөхийн тулд үйлчилгээний чанар маш сайн байх шаардлагатай байдаг. Тиймээс нөөц бололцоо хомс байгаа үед хүүхдийн мөнгөний тэтгэмжийг тэлэх нэрийдлээр үйлчилгээг хумиж болохгүйг НҮБХС сануулсан байдаг (ОУХБ-НҮБ-ын Хүүхдийн сан, 2019). Франц, Белги, Австри зэрэг өндөр хөгжилтэй орнууд хүүхдийн тоо, эцэг эхийн орлогоос хамаарч хүүхэдтэй өрхийг дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлдэг байна³. Франц Улс хүүхдийн мөнгийг 16 хүртэл олгодог бөгөөд хүүхдийн тооноос хамаарч тэтгэмжийн хэмжээ шатлалтай байдаг байна. Австрали Улсын хувьд хүүхэд өсгөх зардлыг бууруулах зорилгоор хүүхэдтэй гэр бүлд тэтгэмж, урамшуулал олгох ба хэмжээ нь тухайн өрхийн орлогоос хамаардаг байна. Япон Улсын хувьд хүүхдийн мөнгийг 3 дахь хүүхдээс 50 хувиар нэмэгдүүлж олгодог. БНСУ-ын хувьд 0-6 насны бүх хүүхэд Эрүүлийг хамгаалах яам болон Нийгмийн хамгааллын газраас сард 100 мянган вонын тэтгэмж олгодог байна. Харин хүн амын амьжиргааны түвшний үзүүлэлтээр өндөр байгаа 10 хувьд тэтгэмжийг олгодоггүй. Казахстан Улсын хувьд олон хүүхэдтэй гэр бүлд зориулсан тэтгэмжийг дөрөв ба түүнээс дээш хүүхэдтэй гэр бүлд өрхийн орлогыг үл хамааран тэтгэмж олгодог бөгөөд хүүхдийн тооноос хамаарч тэтгэмжийн хэмжээ ялгаатай байдаг байна.

³ Нийгмийн халамжийн хуулийн төслийг боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний тайлан, Дэлхийн банк, 2022 он

Гэр бүлд **орон сууцны дэмжлэг** үзүүлэхэд Швед улс, Бүгд Найрамдах Солонгос Улс, Унгарын туршлагаас харж суралцах боломжтой байна. Улс орны туршлагаадаас Унгар улс нь гэр бүлийг нилээд тодорхой, олон чиглэлээр дэмжсэн сайн туршлагатай байна. Тухайн улсын гэр бүлийг дэмжсэн арга хэмжээнүүд нь гэр бүлийг дэмжих, хүн амын өсөлтийг дэмжих, эх хүүхдийг хамгаалах зэрэг олон ач холбогдлыг харгалзан тогтоосон нь харагдаж байгаа тул нилээд дэлгэрэнгүй байдлаар орууллаа.

Татварын хөнгөлөлтөөр гэр бүлийг дэмжиж буй туршлага нилээд байна. Тухайлбал, Холбооны бүгд найрамдах герман улс, Оросын холбооны улс, Унгар улс гэр бүлд хүүхдийн тоогоор татварын хөнгөлөлт үзүүлж байна. Түүнчлэн Их Британи улс, Унгар улс нь гэрлэсэн хосуудад татварын хөнгөлөлт үзүүлж байна. Энэ нь нөгөө талаар залуу гэр бүлд дэмжлэг болж байгаа юм.

Гэр бүлд **боловсролын дэмжлэгийг** хэрхэн үзүүлж байгаа талаар дурдахад Франц улс- хүүхдүүдэд хичээлийн шинэ жилийн тэтгэмж, Бүгд найрамдах солонгос улс хүүхдэд олгох боловсролтой холбогдох зардлын дэмжлэгийг /тэтгэлэг, тусламж/ олгож, Унгар улс- сурах бичиг үнэгүй олгож, оюутны зээл багасгах арга хэмжээ хэрэгжүүлдэг байна. Америкийн нэгдсэн улс нь гэрэлсэн хосуудад холбооны засгийн газрын тэтгэлэг буюу оюутны холбооны зээл олгож байгаа нь **гэрэлсэн хүүхэдтэй хосуудыг** цаашид суралцах боломжоор хангасан явдал болж байна.

Гэр бүлийг дэмжиж байгаа **онцгой хөтөлбөрүүд** ч байна: Унгар улс ам бүл олонтой гэр бүл машин худалдан авах хөтөлбөр хэрэгжүүлдэг бол Бүгд найрамдах солонгос улс олон соёлт гэр бүлийг онцгойлон дэмжиж байна.

Гэр бүлд **нийгмийн цогц үйлчилгээ үзүүлэх, төвийн үйлчилгээ, ээлтэй орчин бий болгох** хэсэг дээр Солонгос улсын туршлагаас авууштай байна. Бүгд найрамдах солонгос улс нь Гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчинг бий болгохыг дэмжих хууль тусдаа хуультай орон байна. Түүнчлэн гэр бүлд ээлтэй системийг хэрэгжүүлж буй корпорациуд, ААН, байгууллагуудад үнэлгээ хийж, Гэр бүлд ээлтэй байгууллагад гэрчилгээ олгох гэрчилгээ олгож, гэрчилгээтэй байгууллагуудыг урамшуулдаг байна. Мөн долоо хоногийн 3 дахь өдөр болгон ажилтнууд ажлаасаа яг тарах цагтаа гарч, гэртээ эрт харин гэр бүлтэйгээ цагийг өнгөрөөх “Гэр бүлийн хайрын өдөр” аян хэрэгжүүлдэг байна.

Иймд хуулийн төсөлд гэр бүлийг үзүүлэх дэмжлэгийг тодорхойлохдоо гадаад орны сайн туршлага бүрийг анхааралтай гүнзгийрүүлэн судалж, санаа авч, өөрийн нөхцөлд тохирсон төрийн дэмжлэгийг тодорхойлох нь зүйтэй юм.